

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ' ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ' ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ
ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΠΑΛ (ΟΜΑΔΑ Β')
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 17 ΜΑΪΟΥ 2013
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΤΕΣΣΕΡΙΣ (4)

ΚΕΙΜΕΝΟ

Τη ζωή στη Γη ο άνθρωπος ελάχιστα την σέβεται, η ζωή όμως σε άλλους κόσμους διεγείρει το ενδιαφέρον και τη φαντασία του. Είναι άραγε περιέργεια, κατακτητική διάθεση ή απλώς ένα διανοητικό παιχνίδι; Ίσως όλα μαζί, **ταυτόχρονα** όμως κι ένα βαθύ αίσθημα μοναξιάς. Άλλωστε τη ζωή του εδώ ο άνθρωπος την έχει καταστήσει πιεστική και ανούσια. Περιμένει λοιπόν ένα χέρι βοήθειας και παρηγοριάς από τους πλανήτες και τα μακρινά άστρα. Ακόμη όμως και αν δεχθούμε με αισιοδοξία ότι η ζωή δεν ανθίζει μόνον στη Γη, αλλά ότι αφθονεί στο Σύμπαν, ένας άλλος καθοριστικός παράγοντας ορθώνεται. Είναι ανάγκη να συνειδητοποιηθεί - όσο και αν αντιτίθεται στις ενδόμυχες επιθυμίες μας - ότι με τη ζωή αυτή η επικοινωνία εμφανίζεται, για το ορατό τουλάχιστον μέλλον, ανέφικτη.

Με τη ζωή λοιπόν στο Σύμπαν είναι αδύνατο να επικοινωνήσουμε, η ζωή όμως γύρω μας ανθίζει. Η ζωή εδώ, σ' έναν μικρό και πανέμορφο πλανήτη, ανέδειξε ύστερα από σιωπηλές διεργασίες που διήρκεσαν δισεκατομμύρια χρόνια μια θαυμαστή ποικιλία έμβιων όντων. Οι θάλασσες και τα δάση της Γης, τα βουνά και οι πεδιάδες της αποκαλύπτουν κάθε στιγμή τη γοητεία που κρύβουν τα χιλιάδες όμοια ή ανόμοια δημιουργήματα της εξελίξεως. Η ανεμώνη και το δελφίνι, ο αϊλουρος αλλά και ο γυπαετός, τα ανθρώπινα όντα στις πολλαπλές φυλετικές τους παραλλαγές, είναι δίπλα μας, συμμετόχα του ίδιου πλανήτη και του μέλλοντός του.

Αποκαλύπτεται όμως επίσης σε όλη του την τραγική αντίφαση ότι ο άνθρωπος, αυτή η περιούσια κορύφωση της εξελίξεως, έχει διπλή υπόσταση. Από τη μια είναι ικανός για μεγάλες πράξεις, έμαθε με την επιστημονική του γνώση να κατανοεί τον κόσμο αλλά και **γέννησε** αριστουργήματα στον λόγο και στην τέχνη. Από την άλλη, ο ίδιος ο άνθρωπος σφραγίζει την ιστορική πορεία του με πολέμους και αγριότητες, θεοποιεί τα υλικά αγαθά και συντηρεί την αδικία και τις ανισότητες. Ελάχιστα, τέλος, σέβεται τις πολλαπλές εκφράσεις της ζωής, ενώ η φύση και οι θάλασσες του πλανήτη είναι συχνά τα θύματα των συμφερόντων του. Η υπερφίαλη αυτή στάση του ανθρώπου έχει αλλοιώσει έτσι ένα θαυμαστό περιβάλλον, που ωστόσο υπήρξε και το λίκνο της δικής του υπάρξεως.

Είναι λοιπόν καιρός να κατανοήσει ο άνθρωπος ότι η ζωή αλλού ίσως υπάρχει, αλλά η προσδοκία να την συναντήσει δεν θα πραγματοποιηθεί εύκολα. Η ζωή όμως στη Γη ανθίζει ακόμα και τον περιμένει. Αν όσο είναι ακόμα καιρός τείνει το χέρι του προς τη ζωή αυτή, το φυτικό και ζωικό της θαύμα, τον Άλλο και τους άλλους, ίσως **αισθανθεί** λίγο πιο άξιος έποικος της Γης.

Έτσι είναι σοφότερο να εξαντλήσουμε τις προσπάθειες για καλύτερη επικοινωνία, εδώ στη Γη. Το περίεργο ωστόσο είναι ότι, όσο η επικοινωνία αυτή πυκνώνει με το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, το διαδίκτυο και τα κινητά τηλέφωνα, τόσο η μοναξιά μας, η ανθρώπινη, μεγαλώνει και η αποξένωση κυριαρχεί. Φαίνεται ότι αυτό που απαιτείται είναι κάτι περισσότερο από την τεχνολογική έκρηξη της εποχής: απαιτείται βαθύτερη παιδεία και ουσιαστικότερες αξίες του πολιτισμού. Οι εφιάλτες, άλλωστε, από τα περιβαλλοντικά προβλήματα **πληθαίνουν**, και η Γη δεν φαίνεται να αντέχει για καιρό ακόμα την αφροσύνη μας.

Σημασία επομένως δεν έχει να συναντηθούμε - αν ποτέ συναντηθούμε - στο πολύ μακρινό μέλλον με κάποια όμοια ή ανόμοια με μας δημιουργήματα της εξελίξεως. Το σπουδαίο θα ήταν να μπορούμε τότε να υπερηφανευθούμε, σε χιλιάδες ή εκατομμύρια χρόνια, ότι το ανθρώπινο είδος έχει κατακτήσει υψηλά επίπεδα ισότητας και αξιών, και ότι οι πόλεμοι έχουν εκλείψει και ότι η Γη, το λίκνο της ανθρώπινης ζωής, έχει επουλώσει τις πληγές στις θάλασσες, τα δάση

ή την ατμόσφαιρά της, και είναι πάλι ένας πανέμορφος πλανήτης. Διάσπαρτα άλλωστε, εδώ ή εκεί, θα βρίσκονται πάντοτε τα επιτεύγματα των σπουδαίων πολιτισμών, που αιώνες τώρα συνοδεύουν τη διαδρομή του ανθρώπου.

Η «εξωγήινη μοναξιά», λοιπόν, δεν φαίνεται ότι θα εγκαταλείψει εύκολα τον άνθρωπο. Η γήινη του ωστόσο μοναξιά, που είναι επικίνδυνη και πιο **ανάλητη**, είναι μεγάλη ανάγκη να απαλυνθεί. Τότε θα αναδειχθεί η μοναδικότητα του κάθε ανθρώπου, και η αναζήτηση της εξωγήινης ζωής θα αποκτήσει άλλο περιεχόμενο και νόημα.

**Γιώργος Γραμματικάκης, Ένας Αστρολάβος του Ουρανού και της Ζωής.
Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2013. 2^η έκδοση (Διασκευή).**

A1. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περιληψη του κειμένου που σας δόθηκε (100-120 λέξεις).
(Μονάδες 25)

B1. Να αναπτύξετε σε μία παράγραφο 100 έως 120 λέξεων το περιεχόμενο του αποσπάσματος που ακολουθεί: «...όσο η επικοινωνία [...] πυκνώνει με το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, το διαδίκτυο και τα κινητά τηλέφωνα, τόσο η μοναξιά μας, η ανθρώπινη, μεγαλώνει και η αποξένωση κυριαρχεί».

(Μονάδες 10)

B2. α) Να βρείτε τα δομικά στοιχεία της τρίτης παραγράφου του κειμένου:

«Αποκαλύπτεται όμως ... υπάρξεως».

(Μονάδες 3)

β) Να βρείτε μέσα στο κείμενο τέσσερα παραδείγματα μεταφορικής χρήσης του λόγου.

(Μονάδες 4)

B3. α) Να γράψετε ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

ταυτόχρονα, γέννησε, αισθανθεί, πληθαίνουν, ανάλητη.

(Μονάδες 5)

β) Να γράψετε ένα αντώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

ανούσια, εμφανίζεται, ανέφικτη, πυκνώνει, υψηλά.

(Μονάδες 5)

B4. α) Να αιτιολογήσετε τη χρήση του ερωτηματικού («**Είναι άραγε περιέργεια, κατακτητική διάθεση ή απλώς ένα διανοητικό παιχνίδι;**») (μονάδες 3), καθώς και της διτλής παύλας («**-όσο και αν αντιτίθεται στις ενδόμυχες επιθυμίες μας-**») που υπάρχουν στην πρώτη παράγραφο του κειμένου (μονάδες 2).

(Μονάδες 5)

β) Να μετατρέψετε την ενεργητική σύνταξη σε παθητική στο απόσπασμα που ακολουθεί: «**Από την άλλη, ο ίδιος ο άνθρωπος σφραγίζει την ιστορική πορεία του με πολέμους και αγριότητες, θεοποιεί τα υλικά αγαθά και συντηρεί την αδικία και τις ανισότητες**».

(Μονάδες 3)

Γ. Σε άρθρο που πρόκειται να αναρτηθεί στην επίσημη ιστοσελίδα του σχολείου σας να εκθέσετε τις απόψεις σας σχετικά με:

α) τις επιπτώσεις που έχει προκαλέσει η έλλειψη σεβασμού του ανθρώπου προς το φυσικό περιβάλλον και **β)** τους τρόπους με τους οποίους μπορεί ο άνθρωπος να αποκαταστήσει τη σχέση του με αυτό (500-600 λέξεις).

(Μονάδες 40)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A) Ο Γ. Γραμματικάκης εστιάζει στη σχέση του ανθρώπου με το γήινο και το συμπαντικό περιβάλλον. Εισαγωγικά, διαπιστώνει την απαξίωση της επίγειας ζωής, όταν η ενασχόληση με άλλους πλανήτες ενεργοποιείται λόγω ποικίλων κινήτρων, αν και η άμεση επαφή καθίσταται αδύνατη. Έτσι, η βιοποικιλότητα του πλανήτη υποβαθμίζεται εξαιτίας της βίαιης, υλιστικής και εκμεταλλευτικής νοοτροπίας του ανθρώπου που αντιπαρατίθεται στο δημιουργικό έργο του. Κατά το συγγραφέα, ο άνθρωπος οφείλει να συνειδητοποιήσει την αξία της διαβίωσής του στη Γη και το ανέφικτο της διαστημικής εξάπλωσης. Απαραίτητη καθίσταται και η βελτίωση των διανθρώπινων σχέσεων, που υστερούν έναντι της ηλεκτρονικής επικοινωνίας, της τεχνολογικής ανάπτυξης, των οικολογικών προβλημάτων. Εν τέλει, ο κειμενογράφος προτείνει την επικέντρωση, μελλοντικά, στην αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων, των ανισοτήτων, της αποξένωσης και τον αναπροσανατολισμό των εξωγήινων αναζητήσεών του.

B1) Όσο πολλαπλασιάζονται ποσοτικά οι επικοινωνιακές δυνατότητες του ανθρώπου χάρη στα σύγχρονα τεχνολογικά επιτεύγματα τόσο υποβαθμίζεται ποιοτικά η ανθρώπινη επικοινωνία. Οι δυνατότητες που παρέχουν οι νέες τεχνολογίες είναι πράγματι εντυπωσιακές. Συγκεκριμένα, ως προς την αμεσότητα και την ταχύτητα, εκμηδενίζονται οι αποστάσεις και η επικοινωνία επιτυγχάνεται σε πραγματικό χρόνο με ελάχιστο κόστος. Από την άλλη, ο συχνά τυποποιημένος και συνθηματικός λόγος της ηλεκτρονικής επικοινωνίας περεμποδίζει τη γνησιότητα και αυθεντικότητα της έκφρασης σκέψεων και συναισθημάτων. Η εικονική επικοινωνία αδυνατεί να καλύψει τις πραγματικές επικοινωνιακές ανάγκες, με αποτέλεσμα το άτομο, να έχει πολλούς «εικονικούς» φίλους αλλά ελάχιστους πραγματικούς. Κατά συνέπεια ενθαρρύνονται η εσωστρέφεια, ο απομονωτισμός και η μοναχικότητα.

B2 α) Θεματική περίοδος: «Αποκαλύπτεται ... υπόσταση».

Σχόλια - Λεπτομέρειες: Από τη μια ... συμφερόντων του».

Περίοδος-κατακλείδα: «Η υπερφίαλη ... υπάρξεως».

β) - «Περιμένει λοιπόν ένα χέρι βοήθειας και παρηγοριάς...»

- «... η ζωή όμως γύρω μας ανθίζει... »

- «... η Γη, το λίκνο της ανθρώπινης ζωής...»

- «...έχει επουλώσει πληγές στις θάλασσες...»

B3α) Συνώνυμα

ταυτόχρονα = συγχρόνως / παράλληλα

γέννησε = δημιούργησε

αισθανθεί = νιώσει

πληθαίνουν = αυξάνονται

ανάληπτη = άσπλαχνη / ανελέητη

β) Αντώνυμα

ανούσια ≠ ουσιώδης

εμφανίζεται ≠ εξαφανίζεται *

ανέφικτη ≠ πραγματοποιήσιμη

πυκνώνει ≠ συρρικνώνεται

υψηλά ≠ χαμηλά / κατώτερα / υποβαθμισμένα

* Η επιλογή αυτή παρουσιάζει προβλήματα, επειδή το «εξαφανίζεται» είναι σημασιολογικά αντίθετο, αλλά δεν εναρμονίζεται με τη σύνταξη. Συντακτικά, ορθότερη θα ήταν η επιλογή «καταλήγει», «απολήγει», «αποβαίνει», εφόσον δηλώνει τον τερματισμό της διαδικασίας.

B4α) Το ερωτηματικό εκφράζει, έντονα, τον προβληματισμό του συγγραφέα, παρέχοντας τη δυνατότητα σε αυτόν να προωθήσει τον προβληματισμό του, μέσω της απάντησης στην επόμενη πρόταση. Ταυτόχρονα, διεγείρει τον προβληματισμό του αναγνώστη και προσδίδει στο κείμενο αμεσότητα, ζωντάνια, παραστατικότητα.

Η διπλή παύλα λειτουργεί ως σχόλιο που τονίζει emphaticά την αντίφαση ανάμεσα στις ενδόμυχες επιθυμίες μας για επικοινωνία με την εξωγήινη ζωή και την πραγματικότητά της ανέφικτης επικοινωνίας.

β) «Από την άλλη, από τον ίδιο άνθρωπο σφραγίζεται η ιστορική πορεία του με πολέμους

και αγριότητες, θεοποιούνται τα υλικά αγαθά και συντηρούνται η αδικία και οι

ανισότητες.»

Γ. Τίτλος: «**Περιβάλλον ... Ώρα Μηδέν**»

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η ιστοσελίδα του σχολείου μας έχει εξελιχθεί σε χώρο νεανικού προβληματισμού και διαλόγου αναφορικά με σύγχρονα κοινωνικά θέματα, όπως το οικολογικό. Όλοι γνωρίζουμε ότι η ανθρωποκεντρική αντίληψη της μεταβιομηχανικής εποχής, που εξέλαβε τον άνθρωπο ως κέντρο και κυρίαρχο της δημιουργίας του προσέφερε εντυπωσιακές δυνατότητες επιστημονικοτεχνικής προόδου. Ωστόσο, η αλαζονεία αυτή επέφερε τη διατάραξη της οικολογικής ισορροπίας, γεγονός που καθιστά επιβεβλημένη την άμεση αποκατάστασή της.

ΚΥΡΙΩΣ ΘΕΜΑ

I. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

1. **υπερθέρμανση του πλανήτη**, συνέπεια του **φαινομένου του θερμοκηπίου**
- **άνοδος της μέσης θερμοκρασίας του πλανήτη** μας έχει τη **στάθμη των θαλασσών** με αποτέλεσμα να **πλημμυρίσουν** πολλές παράκτιες περιοχές.

- σχετικά είναι και τα **ακραία, καιρικά φαινόμενα**: φυσικές καταστροφές, ξηρασία, περιορισμός των βροχοπτώσεων, εξάλειψη των «ενδιάμεσων» εποχών λόγω της **απορρύθμισης του κλίματος**, των διαγραφόμενων κλιματικών αλλαγών.
- 2. η **ερημοποίηση μεγάλων εκτάσεων και η αποψίλωση των δασών και η ταχύτατη εξαφάνιση φυτικών, ζωικών ειδών** (μείωση βιοποικιλότητας)
- 3. το **φωτοχημικό νέφος, ο ευτροφισμός, η όξινη βροχή, η εξασθένηση της στιβάδας του όζοντος**
- 4. **υπερεκμετάλλευση των φυσικών πλουτοπαραγωγικών πηγών και των πηγών ενέργειας.**
- 5. **Δημιουργία αντι-ανθρώπινου αστικού χώρου και καταστροφή του πολιτιστικού περιβάλλοντος.**

II. ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ

Βασικό ζητούμενο είναι η υιοθέτηση ενός εναλλακτικού μοντέλου τεχνολογικής ανάπτυξης ικανού να διασφαλίσει τη βιώσιμη και αειφόρο ανάπτυξη. Συνιστώσες αυτού του μοντέλου είναι:

1. - Υιοθέτηση νέων, ήπιων, εναλλακτικών και ανανεώσιμων μορφών ενέργειας μικρότερου κόστους (αιολική, ηλιακή, γεωθερμική, υδροηλεκτρική).
  - Επιστημονικοί κλάδοι σχετικοί με την έρευνα για την προστασία του περιβάλλοντος ή για την απορρύπανση.
  - Απαγόρευση – αντικατάσταση των προϊόντων που ευθύνονται για την τρύπα του όζοντος και το φαινόμενο του θερμοκηπίου.
  - Φίλτρα – αντιρρυπαντική τεχνολογία στα εργοστάσια, αποκέντρωση των βιομηχανιών. Βιολογικός καθαρισμός αποβλήτων.
  - Ανακύκλωση απορριμμάτων.
  - Αυτοκίνητα μη ρυπογόνα – αντιρρυπαντικά καύσιμα.
  - Προώθηση βιολογικής γεωργίας.
2. – Αυστηρή νομοθεσία κατά ασυνειδήτων που ρυπαίνουν – καταστρέφουν το περιβάλλον.
  - Προστασία της χλωρίδας και της πανίδας του πλανήτη καθώς και όλων των επιμέρους οικοσυστημάτων.
3. - Περιβαλλοντική αγωγή και διαμόρφωση οικολογικής συνείδησης - Αλλαγή ιεράρχησης αξιών – καταπολέμηση της υπερκατανάλωσης και αναπροσανατολισμός στην ορθολογική και χρηστική κατανάλωση καθώς και στις ηθικές – ανθρωπιστικές αξίες (ανθρωπιά, δικαιοσύνη, σεβασμός κλπ).
4. - Αποκέντρωση, δημιουργία μεγάλων εστιών πρασίνου στις πόλεις (πολεοδομικός ανασχεδιασμός, ρυθμιστικό σχέδιο της Αθήνας κλπ). Προσφορά κινήτρων εργασίας σε μικρότερα αστικά κέντρα με παράλληλη καταπολέμηση της γραφειοκρατίας και του συγκεντρωτισμού.

5. Αναβάθμιση και ενίσχυση του ρόλου των οικολογικών οργανώσεων και της εθελοντικής δράσης.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η συλλογιστική που αναπτύχθηκε αναδεικνύει, πιστεύω, το μέγεθος της «ύβρεως» που χαρακτηρίζει τη στάση του ανθρώπου απέναντι στη φύση και απέναντι στο ίδιο του τον εαυτό, τον οποίο θυσίασε στο βωμό της αλόγιστης προόδου. Επιβάλλεται επομένως, η ενεργοποίηση της ατομικής και της συλλογικής ευθύνης για την αποκατάσταση της οικολογικής αλλά και της ανθρώπινης ισορροπίας· για ένα βιώσιμο μέλλον στο πλαίσιο μιας πραγματικά αειφόρου ανάπτυξης.

ΚΡΙΤΙΚΗ

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

A) Η επιλογή του κειμένου, από τη συλλογή δοκιμίων ενός γνωστού σύγχρονου διανοητή, του Γ. Γραμματικάκη, κρίνεται απόλυτα επιτυχής τόσο από άποψη περιεχομένου όσο και από την άποψη της γλωσσικής υφής του. Το θέμα του επικεντρώνεται στη σχέση του ανθρώπου με το άμεσο φυσικό περιβάλλον του πλανήτη μας, η οποία αντιπαραβάλλεται με την προσπάθεια εποικισμού του διαστήματος και την αναζήτηση εξωγήινης ζωής. Ο «στρωτός» δοκιμιακός λόγος του κειμένου καθιστά την πρόσληψή του από το μαθητή αρκετά εύχρηη.

B) ΟΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Η περιληπτική απόδοση του κειμένου δεν παρουσιάζει έντονα προβλήματα με δεδομένη την κατανοητή γλώσσα του κειμένου και τη συγκροτημένη δομή του. Ωστόσο, ο φόρτος νοημάτων σε ορισμένα σημεία, περιόριζε τις δυνατότητες πύκνωσής τους. Σημαντική καινοτομία η παροχή της δυνατότητας στο μαθητή να υπογραμμίσει το κείμενο.

2. Οι ασκήσεις Β' χαρακτηρίζονται αρκετά πλήρεις και αντιπροσωπευτικές, εφόσον καλύπτουν ευρύ φάσμα (ανάλυση αποσπάσματος - δομικά στοιχεία παραγράφου - μεταφορική χρήση γλώσσας - συνώνυμα, αντώνυμα), ο δείκτης ευκολίας τους είναι αρκετά υψηλός. Μοναδική παράλειψη η ανυπαρξία ερωτήματος σχετικά με τη θεωρία παραγράφου. Άστοχη, επίσης, θεωρείται και η επιλογή της λέξης «εμφανίζεται» στα αντώνυμα.

3. Η παραγωγή λόγου αφορά άρθρο αναρτημένο στην ιστοσελίδα του σχολείου με αντικείμενο τις επιπτώσεις της έλλειψης σεβασμού προς το φυσικό περιβάλλον και τους τρόπους αποκατάστασης της σχέσης με αυτό. Επομένως, αξιολογείται ως απόλυτα προσιτό για έναν μέσης δυναμικότητας μαθητή, εφόσον πρόκειται για ένα επίκαιρο, σημαντικό φαινόμενο που βρίσκεται στο επίκεντρο του νεανικού προβληματισμού.

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Καλοχέρης Μ., Λαδικού Β., Μιχελάκου Π., Τόλια Π., Φίλος Ν., Γιαννακόπουλος Γ.